

ÇOCUK VE CEZA CEZA OLGUSUNA FELSEFİ BİR YORUM

*Nesrin KALE**

“Her cezanın içinde biraz da intikam alma hissi vardır. O zaman sevdiklerimize ceza vermemeliyiz”

Albert Gibbons

Ceza Nedir?

Genel anlamda ceza olgusu, yasa ya da emirlere karşı gelerek suç işleyen kişiye acı çektirilmesi ya da zarar verilmesini içeren bir yaptırım olarak tanımlanabilir. Hukuk alanında ise ceza daha detaylı olarak şöyle belirlenmiştir; “topluma, zararlı eylemlerde bulunanları bazı yoksunluklara bağlı kılarak toplumun bu eylemi onaylamadığını belirten bir yargı kararı ve sorumluluk derecesiyle orantılı olarak uygulanan ve korkutucu bir yaptırım...”. Ceza yargılamasının sonucunda uygulanan yaptırımın amacı suçlunun kayba uğratılması ve ona bir şekilde acı çektirmektir ki bunun da yaşama son verme, özgürlüğü kısıtlama, hakları sınırlama ve parasal kayba uğratma gibi yolları vardır.

İlkel toplumlarda zarar gören bireylere ya da ailelerine bırakılan suçluların cezalandırılması, genellikle öç alıcı ve misillemeci bir nitelik taşımış; ceza ile suçun özelliği ve ağırlığı arasında nicelik ve nitelik açısından özel bir ilinti kurulmamıştır. Zamanla “göze göz dişe diş” ilkesini temel alan orantılı ceza düşüncesi gelişmiş; daha sonra hukuk sisteminin gelişmesiyle ceza verme işlerini üstlenen devlet, kamu düzenini korumak için adalet mekanizmasını geliştirmiş ama fiziki cezanın büyük seyirlik bir unsur olmaktan çıkması bile 19. yüzyılın başında gerçekleşmiş; acının sahnelenmesi böylece ceza kapsamından çıkartılmış; cezanın törensel yanı karanlığa gömülmüştür.

Cezaevi sistemi (suçluları kapalı yerlere koyma uygulaması) çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. İbranîler, ölüm cezasına çarptırılan

* Yrd. Doç. Dr. An. Ün. Eğitim Bil. Fak. Öğretim Üyesi.
1. Ana-Britannica Gen. Kültür Ansiklopedisi Ana Yan. 1994.

suçluları boş sarnıçlara koyarken, Eski Yunan ve Roma'da suçlular kullanılmayan madenlere ya da taş ocaklarına kapatılmış, İslam'ın ilk dönemlerinde ise cezaevi olarak Mescid-i Şerif'in dehlizleri Osmanlı Devleti'nde ise genellikle kale burçları; zindanlar kullanılmıştır. Avrupa'da da ilk cezaevleri manastırlarda kurulmuştur. Ancak bu dönemlerde cezaevi, başlıbaşına bir ceza olarak görülmeyip suçlunun idam ya da dayak gibi asıl cezasının infazına kadar bekletildiği bir mekan görevi görmüş ve zamanla cezaevleri, içinde geçirilen süre kadar cezanın çekildiği yerler haline getirilmiştir.

18. y. yılda, cezaevleri için önerilen yeni düzenlemeler içinde hücre hapsi de yer almıştır ki, buradaki düşünce, suçluyu onda yaşatılacak yoğun pişmanlık duygularıyla bir an önce islah etmektir. Görüldüğü gibi her cezada olduğu gibi bunda da temeldeki olgular acımasızca oç alma, misilleme ve acı çektirmektir. Günümüzde bile bu yöneme zaman zaman başvurulduğuna tanık olmaktadır.

Ancak hukuk düzeni içinde bile cezanın oç alıcı ve misillemeci özü ortadan kalkmamış; Beccaria ve Jeremy Bentham gibi düşünürlerin öncülük ettiği hümanist akımların etkisiyle bu misilleme ilkesi yerini zamanla koruyucu ve islah edici bir anlayışa bırakırken bedensel cezalar ile idam cezasının uygulama alanı önemli ölçüde daraltılmıştır. Modern ceza kurumlarının kökleri düşüncelerinin merkezine bireyi ve bireyin özgürlük haklarını alan hümanist akımların ortaya çıktığı 18. y. yıla dayanır. Bu görüşlerin etkisiyle cezalar hem miktar hem de şiddet bakımından hafifletilip; hapisane sistemi düzeltilmiş ve suçluların psikolojisine önem verilmeyle başlanmıştır.

Yani ceza bir acı çektirme tekniği olarak artık -beden- üzerinde merkezlenmeyip esas nesnesi bir mala veya hakka-kısaca özgürlük hakkına yönelik hale gelerek; ruhsal durum, düşünce ve iradeyi derinlemesine etkiler hale gelmiş, kısaca ceza bedenden çok ruha yönelmiştir². [Öyle ya, bedeni kötülüğe yönlendiren 'ahlâksız' ruh'dur. O zaman, ruhu terbiye etmek gerekir]!

İnsanlığın "göze göz diş diş" ilkesine dayanan ceza sistemi ile ömür boyu pranga, sürgün ve kürek mahkumiyeti ile giyotin gibi vahşi ve acımasız nitelikteki ceza uygulamalarından günümüz hukuk sistemine ve modern ceza kurumlarına ulaşarak önemli bir yol katettiği kabul edilse bile 21. y. yüzyıla girmeye hazırlanan dünyamızın çoğu ülkesinde hâlâ koşulları insanlık dışı olan cezaevlerinin bulunduğu işkence, elektrikli sandalye gibi cezalandırma yöntemlerinin kullanıldığı gözönüne alındığında insanlığın hümanist düşüncelerle başlattığı reformları yaşamın her alanında uygulamada başarılı olduğu ve ceza yerine islah etmeye ağırlık verdiği söylenemez.

2. Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*. Çev: M. Ali Kılıçbay; İmge Kitabevi, 1992, s. 18-19.

Çünkü Foucault'a göre; yargıçlar Avrupa'nın yeni ceza sistemlerini devreye soktukları 200 yıldan beri yavaş yavaş ana kökleri çok gerilere giden bir süreç içinde suçlardan başka bir şeyi; suçluların "ruhunu" yargılamaya başlamışlardır. Azap çektiren celladın yerini gözetenler, hekimler, din adamları, psikiyatrlar, psikologlar ve eğitimcilerden oluşan bir teknisyenler ordusu almıştır. Sözelimi bu gün ölüm mahkumları son ana kadar hekim gözetiminde tutulmakta; infaz saati yaklaşınca da onlara sakinleştirici bir iğne yapılmaktadır. Tüm bu unsurları kullanan adli mekanizma kendi vicdanını rahatlatırken hayata acının hissedilmesine engel olarak son vermiş; tüm haklardan mahrum bırakırken acı çektirmemiş; acıdan arındırılmış cezalar vermiş olmaktadır.

Latince "ağrı" ya da "acı" anlamına gelen "poena" sözcüğünden gelen ceza sözcüğüyle anlatılan olgunun da temelinde gerçekten de bir suç işleyeni psikolojik ya da bedensel ağrı ya da acı çektirerek uslandırma; terbiye etme hatta kamu adına bile olsa suç işleyenden öç alma ilkesi yatmaktadır.

Cezanın her türü; başka deyişle bir insanın diğerine acı çektirmesi insanlık dışı bir tutum olup, devletlerin işlenen suçları en aza indirmek için ceza sistemine; cezalandırma olgusuna ağırlık vermeyip başka sosyal çözümler üretmeleri ve öncelikle klasik cezaevi uygulamasına son vermeleri bunun yerine suçluların topluma kazandırılmasını amaçlayan çok iyi donanımlı, eğitim ve tıbbi tedavi ağırlıklı islahatleri kurmaları ve buralarda da insanları çok uzun süreler tutmadan islah etmeleri gerekmektedir. Çünkü yıllarca hapislerde tutulan insanlara rağmen dünyanın bir çok yerinde işlenen suçlarda azalma görülmemekte; kısaca cezaevlerinin ve cezaların insanların suç nitelikli davranışlarında fazla bir caydırıcı etkisi olmamaktadır.

Çocuk ve Ceza Olgularına Tarihsel Bir Bakış

İlkçağlardan itibaren çocuklar gerek aile içinde gerekse eğitimde ceza olgusuyla yüzyüze gelmişlerdir. İlkçağ'da Sümer ve Akadlar gibi bazı kavimlerde çocuğun kutsal sayılıp; çocuğunu önemsemeyen ailelerin tutuklandığı görülmekle birlikte çocuklara çok katı cezaların uygulandığı topluluklara da tanık olunmaktadır. Sözelimi M.Ö. 1200'lerde Fenikeliler çocuklarını tanılara kurban ederlerken, M.Ö. 13. y. yılda bugünkü Filistin bölgesinde yaşayan İsraililer dini ve ahlaki öğretime (Tevrat öğretimine) ağırlık verdikleri eğitimlerinde bedeni cezalara dayanan çok sert bir disiplin uygulamışlar, hatta "dayaktan sakınan oğluna kötülük eder" ve "seven döver" gibi sözler bu kavimin atasözleri haline gelmiştir. Ancak zamanla eğitimdeki şiddetli cezalar biraz hafifleyerek, "çocuklar bir el ile cezalandırılmalı iki el ile okşanmalıdır" sözü yerleşmiştir³.

3. Hasan Ali Koçer, *Eğitim Tarihi (İlkçağ)*, Ank. Ün. Eğt. Bil. Fak. Yan. 1980. s. 84.

Yine aynı çağda Buda felsefesini temel alan Hintliler'de Brahmanların (rahiplerin) çocuk üzerinde babadan çok daha fazla bir etkisi ve nüfuzu olmuş; çocuklara üzerlerine su dökmek gibi bedeni cezalar uygulanmıştır. Mısır'da ise eğitimdeki çok sert disiplinden dolayı, çocuklara ölçüsüz dayak cezaları verilmiş; İran'da ailede çocuk ancak yedi yaşına kadar korunmuş, yedi yaşından sonra ailesine karşı gelirse cezası ölüm olmuştur.

Batı'da Hıristiyanlığın yayılmasıyla M.S. 1100'de başlayan skolastik düşünceler 13. y. yılda doruğa çıkmış; eski ve yeni Ahidler, kiliseler, din adamları, teolojik doktrinler tümüyle toplumların otorite kaynakları haline gelmiştir. Teolojik doktrinlerden kaynaklanan Hıristiyan yaşamını karakterize eden temel inanışlardan biri de Adem'in ilk günahından dolayı insanın günah yüklü, eksik bir varlık olduğudur. İşte bu inançtan hareketle ve John Calvin gibi düşünürlerin de etkisiyle bu çağda çocuklar ve onların eğitimleri önemsenmemiştir. Osmanlı Döneminde de, Sıbyan (mahalle) mekteplerinde çocukların falaka sistemiyle cezalandırıldığı bilinmektedir. Öyle ki, 18. y. yıl Aydınlanma Döneminin düşünsel reformlarına rağmen özellikle 18. y. yılın başlarında bile Calvin'in düşünceleri etkisini korumuş ve çocukluğun olabildiğince çabuk aşılması gereken kötü bir dönem olduğu; küçük çocukların kirli, gürültülü, yaramaz, kötülükle tembelliğe eğilimli oldukları kabul gören görüşler arasında yer almıştır. Bu dönemde ve geleneksel eğitim görüşlerindeki "iyi çocuk" kavramı; olabildiğince yetişkine benzemek, itaatkar, sessiz ve kurallara saygılı olmak gibi nitelikleri içermiş; çocuğa çocukça oyunlar ve davranışlar için daha az bir zaman ayrılması gerektiği ileri sürülmüştür⁴.

Oysa J.J.Rousseau (1712-1778) ve J.Henrich Pestalozzi (1746-1827) gibi Naturalist düşünürler Calvinistler'in görüşlerinin tersine, insanın doğuştan kötü olmayıp bu kötülüğün bozuk olan toplumlardan kaynaklandığını ileri sürmüşler; özellikle çocukları masum varlıklar olarak gören Rousseau, çocukluğun insan gelişiminin en doğal devresi olduğunu ve çocukların bu dönemi tadına vararak yaşamaları gerektiğini kabul ederek, hızlı geçen; yaşanmayan bir çocukluk devresini reddetmiştir.

Toplumsal uygulama boyutunda 18. y. yıldan itibaren başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve hukuk sistemlerindeki düzenlemeler ile koruma altına alınmaya başlanan çocukların ruhen ve bedenlen tam olarak gelişmedikleri için özel korunmaya ve ihtimama gereksinimleri olduğu göz önünde bulundurularak 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları Beyanamesi, 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Çocuk Hakları Beyanamesi ilan edilmiştir.

4. Gerald L.Gutek, *Philosophical and Ideological Perspectives on Education*, 1988, s.72.

İnsanlığın çocuklara herşeyin en iyisini vermekle yükümlü olduğunu kabul eden on maddelik bu beyannamenin ikinci ilkesine göre; “çocuk, sağlıklı ve normal bir biçimde ve özgürlük, saygınlık içinde bedenlen, zihnen, manen ruhen ve sosyal açıdan gelişebilmesi için özel himaye görmeli, gerekli fırsat ve kolaylıklardan yararlandırılmalıdır” altıncı ilkesine göre; “kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için çocuğun sevgi ve anlayışa ihtiyacı vardır...”, dokuzuncu ilkesine göre de; “çocuk her türlü ihmâl, zulüm ve sömürüden korunmalıdır...”⁵

Görüldüğü gibi; özellikle ebeveynlere, eğitimcilere ve tüm kurum ve insanlara bu beyanname ile verilen öncelikli mesaj; çocukların her türlü baskı ve zulümden korunması gerektiğidir. Çünkü toplumun hem bedensel hem de psikolojik açıdan sağlıklı bireyler kazanabilmesinin ön koşulu; onların çocukluk dönemlerinde sevgi, şefkat ve anlayışla yetiştirilmeleridir. Beyannamenin onuncu ilkesi aslında tüm ilkelerin özet mesajını vermektedir; “çocuk; anlayış, hoşgörü, insanlar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla büyütülmeli ve tüm enerji ve yeteneklerini insanlığın yararına sunması gerektiğinin bilincine varmalıdır”. Çocuklarda sevgi, hoşgörü, dostluk, kardeşlik duygularını yeşertmek, onlarda tüm insanlık sorunlarına karşı duyarlı bir bilinç oluşturabilmek için hem ailede hem de eğitim kurumlarında onlara ceza ve şiddet uygulamadan, hep sevgi ve hoşgörü ile yaklaşmak; İsraililer’in İlkçağ’da “çocukları bir el ile cezalandırıp iki el ile okşamalarında” olduğu gibi cezayı mutlaka eğitimin bir unsuru olarak görmemek; toplumumuzda eskiden beri varolagelen öğretmen kavramının çağrıştırdığı “eti senin kemiği benim” anlayışını da tamamen ortadan kaldırmak gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ise, hakları anlamlı kılan yükümlülüklerin yerine getirilmesini toplum açısından hukuki yaptırımlara bağlayarak Çocuk Hakları Beyannamesini tamamlayıcı bir rol üstlenmiştir. Bu sözleşmenin belki de en önemli görevi, çocuk haklarını gerektiği şekilde yaşama geçiremeyen hatta zaman zaman ihlâl eden ülkeler üzerindeki yaptırım gücüdür. Çünkü bu sözleşmeyi kabul eden ülkeler kendi yasalarının bu sözleşmedeki standartlara uygun olmasını garanti etmektedirler, ayrıca bu ülkeler sözleşmenin uygulanması konusunda düzenli rapor verip bunları kamuoyuna da açıklayacaklardır. Sözleşmenin bazı maddeleri şöyledir;

“18 yaşından küçükler çocuk olarak tanımlanmaktadır”, “Mahkemelerin, idari otoritelerin çocuklarla ilgili uygulamalarında çocuğun en yüksek çıkarları daima gözönünde tutulacaktır”, “Devletler, çocukları her türlü fiziksel veya zihinsel zarardan ve ihmalden koruyacaklardır”, “18 yaşından küçüklerin işledikleri suçlar için ölüm cezası veya müebbet hapis cezası uygulanmayacak; tutuklu çocuklar, yetişkinlerden ayrı bir

5. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yan. 2. Cilt.

yerde bulundurulacak, işkenceye veya herhangi bir eziyete ve aşağılayıcı muameleye tabi tutulmayacaktır."

Çocuk Hakları Sözleşmesini kabul eden ülkemizdeki uygulamalara bakıldığında ise manzaralar hiç de iç açıcı değildir. Herşeyden önce suçlu çocuk yaşı ülkemizde 15 olarak belirlenmiştir. Her ilde olması gereken çocuk mahkemeleri yalnızca Ankara-İzmir-İstanbul ve Trabzon'da açılabilmiştir ve buralara da uzman ve hakimler gelişigüzel atanmaktadır. (Çocuk mahkemelerinde hakim olmanın kıstasları; evli, çocuklu ve ılımlı olmaktır). Bu mahkemelerde yılda bin kadar davaya bakıldığından, mahkemelerin kuruluş, görev ve yargılama usulleri amaca uygun çalışmamaktadır.

Türk Ceza Kanununa (m. 53-55) göre suçu işlediği zamanda 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında kovuşturma yapılamaz ve ceza verilemez. Oysa çocukların yaşına bakılmaksızın polis tarafından gözaltına alınıp dövüldüğü bilinmektedir. Ayrıca mahkemelere çocuklar hala kelepçeli ve jandarmalı çıkarılmaktadır⁶. Çocuk mahkemeleri ile islahevlerinin yetersizliği nedeniyle çocuklar yetişkinlerle aynı mahkemelerde yargılanıp, aynı cezaevlerinde kalmaktadır.

Kısacası, ülkemizde hala çocuklara, büyük adaleti uygulanmakta, yani sözleşmenin yaptırım gücünün pek etkisi olmamaktadır. Bu nedenle T.C. Kanununda çocuklar lehine biran önce iyileştirmelere gidilmelidir. Öncelikle de devletin bir tokatın bile çocuk istismarı olduğunu kabul ederek, T.C.K.'nin dayacağı meşrulaştıran 477 ve 478. maddelerini kaldırması gerekmektedir, bu maddelere göre; "anne-baba, çocuğunu; öğretmen öğrencisini; usta çırağını eğitmek için dövüyorsa ceza almaz". Dayak, fiziksel şiddet dünyanın heryerinde olduğu gibi bizde de varlığını sürdüren hatta gelenekselleştirdiğimiz bir ceza yöntemidir. Oysa, bir tokat belki çocuğa fiziksel olarak çok zarar vermeyebilir ama çocuğa şiddeti bir problem çözme yöntemi olarak öğretir.

Çocuk, Sevgi ve Hoşgörü:

Yetişkinlerin çocuklara çok fazla anlayış, hoşgörü ve sevgi göstermelerinin onların eğitimlerinde hiç bir olumsuz etkisi olmayacak tersine en problemlisi; islah edilemez diye nitelenen çocuklar üzerinde bile bu türden bir yaklaşım çok daha fazla olumlu etkiler yaratacaktır. Ağrı ve acı vermek anlamlarına gelen; öç almak duygusundan kaynaklanan cezaya hiç bir biçimine gerek aile içinde gerekse eğitim kurumlarında yer verilmemelidir. Devletler de suçlu çocukları cezalandırma yerine çeşitli yöntemlerle rehabilite etme yoluna gitmelidirler.

Faucault'ya göre cezalandırma sözcüğünden, çocukların işledikleri suçu hissettirebilecek her şey, onları küçük düşürebilecek, onların kafasını karıştıracak her şey anlaşılmalıdır... (sözgelimi) belli bir soğukluk, bir

6. Cumhuriyet Gaz. 5 Ekim. 1990.

küçük düşürme, bir görevden alma gibi...⁷ Eğitirken en önemli meziyet ve başarı çocuklara sonuna dek sabır göstermek, tabii ki gerektiğinde eleştirmek ama hep konuşarak ikna etmek; açıklamalarda bulunmaktır. Ceza, kendi çocukluk dönemlerini unutan yetişkinlerin çocuklarının kısa sürede kendilerine benzemelerini sağlamak, yani onların çocukluk dönemlerini kısaltmak için çaresiz; aciz kaldıkları zaman başvurdukları acımasız bir silahtır ve suçun karşısında cezaya başvuran ve bununla disiplin sağlama-ya yönelik yetişkinler aslında küçük bir hukuk sistemi ve mahkeme modeli yaratmış olurlar; yetişkinler yargıç, çocuklar da suçludurlar.

Çocuklarla konuşurken, sıkça kullandığımız kelime ve cümleler ile sergilediğimiz davranışlar onlara nasıl; ne gözle baktığımızın göstergeleridir. Çocukları eleştirirken bile sözgelimi; “onu yaparken aklın neredeydi”?. Yine mi unuttun? Çok sakar bir çocuksun, eline bir şey almaya gelmiyor?” gibi cümleler sürekli kullanıldığında çocuklara aslında “sen hiç bir şeyi doğru yapmıyorsun, bir işe yaramazsın hatta seni sevmiyorum” mesajları verilmiş ve onlarda güvensizlik duygularının oluşmasına zemin hazıranmış olur. Çocukların “iyiliği”(?) ; çabuk olgunlaşmaları ve başarısız olmamaları için takınılan bu tutumlar tersine çoğu kez çocukları kırmakta, ümitsizlik ve güvensizliğe sürüklemektedir. Bu nedenle çocuğa yöneltilen eleştirilerin yıkıcı hırpalayıcı değil, yapıcı olması ve her zaman olumlu mesajlar vermesi gereklidir. Bu nitelikteki eleştirilerin çocuğun eğitimine çok daha önemli katkıları olacaktır.

Çocuğun yaşından dolayı sergilediği davranışlar doğaldır, sözgelimi; 2-3 yaşındaki bir çocuğun çoğu şeye ‘hayır’ demesi, 4 yaşındaki bir çocuğun olayları abartarak anlatması, hayal gücünü fazlaca kullanması; okul çocuğunun hâlâ oyundan hoşlanması gibi. Bu davranışların yanlış olduğunu düşünen ve yaşam boyu kalıcı olacağından endişelenen ebeveynlerin “bu çocuk başına buyruk olacak! Bizimki felaket inatçı... Babasına çekmiş... Ne yapsa yarıda bırakıyor. Aklı havalarda... Aynı teyzesine benziyor” gibi aceleci tanımlamalarla çocukları hemen etkileyiverdiklerine (yargıladıklarına) sık sık tanık olunmaktadır.

Çoğu kez suç olduğunu bilerek yaptığı bir eylemden sonra bile çocukların kesinlikle cezalandırılmaması, onların bir daha bu eylemi yapmamaları doğrultusunda sabırla ikna edilmeleri gereklidir. Yine onların isteklerine “hayır” derken mutlaka bunun gerekçesinin azarlayıcı bir tonda değil, ikna edici bir tonda açıklanması tercih edilmelidir. Yetişkinde çocuğa yapılacak açıklamayı nasıl olsa anlamayacağı düşüncesi hakim olduğunda aslında bu, çocuğa duyulan bir güvensizlik duygusundan çok yetişkinin derdini anlatamama güvensizliğinden kaynaklanmaktadır; elbette anlatmasını bilemeyen bir yetişkinin karşısındaki çocuk da anlamayacaktır.

7. M. Foucault, s. 224.

Çocuk eğitiminde başarılı olabilmenin ve çocukla sağlıklı ilişkiler kurabilmenin ilk adımı, çocuğu çocukluğuyla yani yaşının getirdiği doğal sınırlamalar ve yetersizliklerle kabul etmek, ona ileride olmasını düşlediğimiz yetişkinin veya kendimizin küçük kopyası olmadığından dolayı kızmamak; beklentilerimizin oluşmasını sabır ve güvenle beklemek ve böylelikle çocuğa da bu aşamaları kaydetmesi için daha sağlıklı bir ortam yaratmaktır. Zira, çocuk çocuktur; neden onu erkenden yetişkinler dünyasına ayak uydurmaya zorluyor, ondan yaşından büyük davranışlar bekliyor ve beklentilerimize uymadığı zaman da kızıyor, acımasızca eleştiriyor ve cezalandırıyoruz?

Kaç yetişkin çocukluğunu tam anlamıyla "çocuk" gibi yaşamıştır? Kaçına daha çocukken "hep büyük gibi davranması" önerilmemiştir? Kaçının içindeki çocuk hâlâ kıpırıyor? Birkaçım çocuklar yaşamın bu en güzel ama en kısa dönemini doyasıya yaşasınlar. Zaten yaşamlarının 3/4 ünü yetişkin olarak yaşamayacaklar mı? Çocuklar yaşamımızdan çabucak kayıveren yıldızlar gibidirler; hemen büyürler; bu yüzden özellikle ebeveynler yaşamın bu en güzel dönemini çocuklarıyla birlikte sevgi ve hoşgörü ortamlarında dolu dolu yaşamalıdır.

Ebeveyn ve eğitimcilerin neleri yapmaları gerektiğini irdelerken devletin çocuklara ilişkin sorumluluklarını da şöyle sıralayabiliriz;

-Bütün bakanlıklar, her türlü politika ve programlarında çocukların özellikle dikkate alınmasını sağlamak yönünde daha aktif ve etkin olmalıdırlar.

- Belediyeler, özellikle sağlık, güvenlik ve rekreasyon alanlarında çocuklara dönük hizmet ve programlarını daha zengin kılmalıdırlar.

- Adalet Bakanlığı ve diğer hukuk uzmanları çocukların hakları ve iyiliklerine ilişkin tüm yasa ve usulleri yeniden gözden geçirerek çocukların aleyhine olan olumsuzlukları ortadan kaldırmalıdırlar. Adli sicildeki sabıka kayıtları tüm çocukları kapsamak üzere 18 yaşına bastıklarında silinmelidir.

- Uğraş alanı çocuklar olan tüm resmi ve özel kuruluşlar çocukları etkileyen özel gereksinimler, yasalar, politikalar ve belli başlı programlar konusunda hizmet içi ve hizmet öncesi eğitim faaliyetleri başlatmalıdırlar⁸.

SONUÇ

Çocuk eğitiminde herşeyi oluruna bırakıp, yanlışları düzeltmemek anlayışını kabul etmemekle birlikte sağlıklı bir eğitimin çocuğun doğası,

8. 1990'ların Çocuk Politikası Ulusal Kongresi Raporu, (26-27 Mayıs 1989), s. 27.

bu doğruya ilişkin bilgi, sevgi, hoşgörü ile kolkola gideceğini düşünmekteyiz. Eğitimin oluşturucusu ve yönlendiricisi çocuğun bizzat doğası olmalı; çocuğu sosyal bir role ya da bir kimliğe hazırlamak yerine onun gelişimi ve hazıroluşu merkeze alınmalıdır.

Naturalist bir eğitimci olan Rousseau'ya göre insanın ilk; doğal evresi önemlidir; bu evrede soyut, sözel, dinsel, felsefi veya kanuni düzenlemeler aracılığıyla değil çocuk çevreyle doğrudan ilişkiye girerek, yaşadıklarını kendisi farketmeli; çocuğun eğitiminde eğilimleri, dürtüleri dikkate alınmalı; öğretim ve müfredat program da çocuğun doğasına göre düzenlenmelidir. Bireyin ihtiyaçlarını ve hazıroluşunu temel alan Naturalist eğitimciler çocukluk dürtülerini bastıracağı endişesiyle zihinsel gelişimin; öğretimin ön plana çıkmadığı bir çocukluk dönemini savunmuşlardır.

Ütopik bir düşünür olan Robert Owen da (1771-1858) insanların ilk günahın sonucu olarak doğuştan kötü ya da eksik varlıklar olduklarına ilişkin görüşe karşı çıkarak, insanların doğuştan iyi olan karakterlerinin daha da mükemmelleşmesi için sadece uygun bir çevreye gereksinimleri olduğunu savunmuştur. Rousseau ve Pestalozzi gibi Owen da çocuklara verilen cezaları ve ödülleri onaylamaz; çünkü ona göre: bunlar aracılığıyla sağlanan motivasyon çocukların davranışlarından sorumlu olma sonucunu doğurur ki, bu da karşılıklı çatışma ve çıkarsal yarışmaya neden olan çok üstün ve çok aşağı düzeyde davranışlar yaratır. Owen, doğrudan bireyin deneyimlerinin sonuçlarından kaynaklanan; eğitimsel değeri olan ödül ve cezaları onaylamaktadır. (Tabii, bu eğitimsel değer göreceli bir kavram olup, bunu da yine yetişkinler işlerine geldiği gibi yorumlamaktadırlar).

Mantıklı; yerinde ödüllemenin eğitim açısından hiç bir zararı olmayıp tersine çocuk üzerinde bir çok olumlu etkisi olacaktır. Disiplin uygulayıcı, kural koyucu cezayı bir terbiye aracı olarak görerek sık sık ceza yöntemini uygulayan şiddet düşkünü yetişkin tiplemesinin, otoriter; diktatör insanların (ebeveny ve eğitimcilerin) artık çağdışı kaldığını kabul edip, bunun yerine çocuktan sevgisini esirgemeyen, onun doğal yapısını görebilen her şeyden önemlisi de ona her zaman sabır ve anlayışla yaklaşabilen bir insan tipini çok daha fazla onaylamak gerekmektedir.

Tüm Uluslararası İnsan Hakları belgelerinde olduğu gibi Çocuk Hakları Sözleşmesi de barış, hoşgörü, özgürlük, eşitlik, değerbilirlik, dayanışma gibi insanlığın ortak 'değerlerini'; özlüklerini dile getirmektedir. Çocukların ve yetişkinlerin istismar edildiği olaylara baktığımızda insanlığın ne yazık ki barış çağını yakalayabileceği umudumuz giderek tükenmektedir.

Bir şiddet patlaması yaşayan dünyamız için sevgi, hoşgörü, dostluk adına umut vaadeden bir gelecek yaratmak istiyorsak, disiplin, ceza ve

şiddetin ıslah edici olduğuna ilişkin inancı artık çöpe atmamız; çocuklarımızı, öğrencilerimizi öncelikle sevgiyle beslememiz, tüm insanların doğuştan kötü olmadığını kabul ederek herkese sevgi ve hoşgörüyle yaklaşmamız gereklidir.

KAYNAKÇA

1. Ana-Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık, 1994.
2. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yan. 2. Cilt.
3. Foucault Michael, *Hapishanenin Doğuşu*, Çev: M.Ali Kılıçbay, İmge Yan. 1992.
4. Gutek L.Gerald, *Philosophy and Ideological Perspectives on Education*, Allyn - Bacon Inc. U.S.A. 1988.
5. Koçer, H.Ali, *Eğitim Tarihi (İlkçağ)*, Ank.Ün.Eğitim Bil.Fak. Yan., Ankara. 1980.
6. Cumhuriyet Gaz. 5 Ekim 1990.
7. 1990'ların Çocuk Politikası, Ulusal Kongresi Raporu, 26-27 Mayıs 1989, Unicef Yay.